

کتاب کتاب

روح‌الله مهدی پور عمرانی

- عنوان کتاب: چگونه کتاب بنویسم؟ (فصلی تولد یک کتاب)
- نویسنده: مازیار نهرانی
- تصویرگری: محسن حسن پور
- ناشر: آینده
- نوبت چاپ: اول - ۱۳۷۹
- شمارگان: ۵۰۰۰ نسخه
- تعداد صفحات: ۱۶ صفحه
- بهای؟ ○

تکنه حایز اهمیت دیگری که باید به آن اشاره کرد این است که در عصر رسانه و شاهراه‌های اطلاعاتی و کاربرد گسترده رایانه در آموزش، جایگاه کتاب به مثابه قدیمی‌ترین، مهم‌ترین و در عین حال، با ارزش‌ترین ابزار آموزش و انتقال اطلاعات، کماتان محفوظ است. بنابراین، جا دارد تا نویسندگان و تدوین‌کنندگان کتاب‌های درسی، چگونگی تولید کتاب را به صورت یک درس تألیف کرده، در کتاب‌های درسی دانش‌آموزان دوران دبستان و راهنمایی بگنجانند. در این صورت، تأثیر و گیرایی و همچنین شمار مخاطبان آن به گستردگی همه دانش‌آموزان ایران خواهد بود.

معنای دیگر این سخن، آن است که در آن صورت «سرگذشت یک کتاب» شمارگانی چند میلیون در یک سال خواهد داشت و همه شمارگان آن به فروش می‌رود و خوانده خواهد شد.

به طور کلی، باید خاطرنشان کرد که کتاب‌های درسی (فارسی) سال‌های دبستان، از سالیان دور تاکنون، کمترین تغییر و بازنگری را به خود دیده‌اند. آیا با توجه به تغییراتی که در نحوه زندگی و نیاز جامعه صورت گرفته، نیاز به بازتاب آن در کتاب‌های درسی احساس نمی‌شود؟ (درباره متن و محتوای کتاب‌های درسی سال‌های دبستان و انعکاس زندگی اجتماعی کودکان و نوجوانان در آن، در گفتاری جداگانه، در آینده نزدیک سخن خواهیم گفت.)

با این حسرت، کودکان به موضوع اصلی بحث، یعنی بررسی کتاب «چگونه کتاب بنویسم» برمی‌گردیم.

کتاب در ششده صفحه خشتی و با تصویرهای رنگی و عنوان‌بندی و حروف مناسب به چاپ رسیده است. رعایت ایجاز در متن، نشان‌دهنده دقت نویسنده در شناخت حوصله و شکیبایی کودکان و نوجوانان است.

شگرد آشنای دیگری که نویسنده در زبان رایجی کتاب به کار برده استفاده از زاویه دید ترکیبی است. هرچند که داستان تولد یک کتاب از زبان کتاب روایت می‌شود. نویسنده در بعضی جاها گویی از زبان سوم شخص مفرد سخن می‌گوید. درآمیختگی اول شخص (راوی) و سوم شخص، نوعی دالایی کل بید می‌آورد که تمهید بسیار خوبی برای بیان آموزش است. این شیوه بیان، هم متن کتاب را از مستقیق‌گویی بر کنار می‌برد و هم نویسنده خود را مجاز می‌داند که همه گفته‌ها را با این زاویه روایت بازگو کند.

تصاویر رنگی کتاب با توجه به گروه سنی (مخاطب)

دبستان، از زبان شاعر نونای کودکان، درباره کتاب و نونایی‌هایش شیده‌اند:

من یار مهری‌ام
دانا و خوش‌بی‌ام
گویم سخن فراوان
با آن که بی‌زی‌ام
بندت دهم فراوان
من یار بند دلم
من دوستی هوشمند
با سود و بی‌زی‌ام
از من می‌اشی غفل
من یار مهری‌ام!

همچنین، در سال‌های بالاتر، در کتاب‌های درسی دوره آموزش راهنمایی و متوسطه، شعرها و مطالب گوناگونی درباره «یار مهربان» و خواص و فواید آن گنجانده شده، اما در مورد چگونگی تهیه کتاب و سرگذشت آن، اشاره‌ای نشده است. در کتاب فارسی سال چهارم، «بهترین مکان دنیاه از زبان یک نخته سیاه و در سال سوم ابتدایی، سرگذشت یک نامه از زبان نامه آورده شده و درسی‌ها و مطالب دیگری که البته، به اهمیت موضوع تولید (بولد) یک کتاب و مراحل گوناگون شکل‌گیری این مهم‌ترین وسیله آموزش نمی‌رسد.

هرچیز، سرگذشتی دارد. موجودات زندگی، به روز به روز می‌آیند و چند روزی زندگی می‌کنند و سرانجام می‌میرند. این روند ساده، مراحل عمر یک موجود زنده است.

آدمی، در عالم تمثیل و تخیل و با استفاده از شگردها و آرایه‌های لفظی و معنوی و ساخت‌های زیبایی‌شناختی ادبی، گاهی برای موجودات بی‌جان، صفت‌ها و حالت‌های موجودات زنده را به کار می‌برد. جان‌بخشی به اشیا و جانداراننداری موجودات بی‌جان یکی از این آرایه‌ها و صنایع زیبایی‌ساز به شمار می‌رود که همواره پل ارتباطی ذهن و زبان نویسنده با پدیده‌های بی‌جان بوده است و نویسندگان، با به‌کارگیری این صنعت، ضمن شناسایی در دنیای مثالی اشیا اثر زیبایی آفریده و گستره جهان آفرینش را کشف و باقرینری کرده‌اند.

نویسنده «چگونه کتاب بنویسم» که داستان تولد یک کتاب از زبان خود کتاب است، کوشیده با زبانی ساده و مناسب کودکان و دانش‌آموزان دوره نخست آموزش عمومی (دوره ابتدایی)، عمده‌ترین مراحل سخت‌افزاری تولید کتاب را بیان کند. این کار، با هدف آشنایی سطوحی و مختصر نواوزان و دانش‌آموزان با کتاب، صورت گرفت. نواوزان، در سال‌های آغازین آموزش عمومی، همواره با کتاب سر و کار داشته و حتی در کتاب فارسی سال دوم

کتاب چندان مناسب نیست. معمولاً این تصویرها برای کتاب‌های کودکان زیر (پیش) دبستانی مناسبتر است. مخاطبان دبستانی (آن هم چهارم و پنجم دبستان)، به درجه‌ای از رشد ذهنی رسیده‌اند که نقاشی‌های کودکانه را بر نمی‌تابند و طرح‌ها و نقاشی‌هایی با خطوط بسیار ساده و رنگ‌هایی این چنین کلیشه‌ای کمتر آن‌ها را راضی می‌کند. نکته دیگری که نباید از نظر دور داشته، نکته نوبت‌افزایی است. نویسنده در آغاز متن، زمانی که می‌خواهد «نویسنده» را برای کودک تعریف کند از چیزی سخن می‌گوید که به دسترس، برای مخاطب شناخته شده نیست.

«وقتی که ما می‌ایمب، مغز آدم‌ها، مثل آهن‌ریا، ما را به سوی خود می‌کشند.» نویسنده، از چه کسانی (چه چیزهایی) حرف می‌زند؟ منظور از «ماه چیست و با چیست؟» خواننده از خود خواهد پرسید. آیا منظور از «ماه در گزاره نخستین کتاب» واژه‌ها هستند یا ایده‌ها و موضوع‌ها؟ آیا منظور همان فکر اولیه و «هاله» اصلی نوشتن است؟ در این صورت، نویسنده می‌بایست تدریجاً تحت عنوان

«سوزده» یا «فکر اولیه» در نظر می‌گرفت. این‌ها (نویسنده و یا سوزده) دو عنصر مستقل هستند، حتی اگر سوزده به دستا نویسنده شکار می‌شود و به عنوان «کار ماه» مورد استفاده قرار گیرد.

توضیحات ساده نویسنده، در مورد عوامل دیگر تولید کتاب مانند ناشر یا ویراستار و دیگران کافی است. اما آن چه به لحن روایت متن، لحن علمی و آموزشی می‌دهد و همین امر شاید یکی از علت‌های عدم برقراری ارتباط کودک با آن باشد، نشان پیرنگ و خط سیر داستانی است. داشتن خط داستانی، کمک می‌کند تا موضوع، لطافت ویژه خود را باز یابد و صمیمی جلوه کند؛ به ویژه زمانی که سرگذشت کتاب از زبان خود کتاب باز می‌شود در این جا بد نیست از داستان «بهترین مکان دنیا» نام ببریم که در کتاب فارسی سال‌های پیش، از زبان یک نخته سیاه روایت می‌شده است. در آن داستان، نویسنده فرآیند تولید نخته سیاه را از جنگل و درخت شروع کرده نگرانی درخت را از پریده شدن خود و سرانجام، خوشحالی درخت را از آموزشی و حتی درسی را نیز دربرگیرد.

پانویست‌ها:

- ۱) شعر از عباس یمنی شریف است.
- ۲) چگونه کتاب شدم / مازیار پیرانی / نشر آینده / چاپ اول ۱۳۷۸ / صفحه ۳

همکاران ارجمند
آقایان اسدالله و عزیز الله امرایی

مصیبت وارده را به شما تسلیت می‌گوییم.

همکاران شما در کتاب ماه کودک و نوجوان

همکار بزرگوار
آقای هانف

مصیبت وارده را به شما تسلیت می‌گوییم.

همکاران شما در کتاب ماه کودک و نوجوان